

ԺԱՄԱՆԱԿ

ԳԱՆԴԷՍ ԳԱՅՐԵՆԱՆՈՒԷՐ

13 ԱՊՐԷԼ

Ա. ՏԱՐԻ 1863

ԹԻԻ 8

Կը հրահրուի ինքնու շահով անգամ Ե. ԸԱՐԱԹ՝ օրերը :
Բաշտորդագրութեան 44-ը պարէլան 3 արծաթ Սեփիթի խնդիր :
ՍԷԻ ԲԷ-ը 4 շաբաթ :

Դո-րը Ե՛րեւան Լրագրոց Զամբա Զախը անուղին Լրացէ :

Ստորագրութեան արժէք Լուի Կըլիֆին :

Ստորագրութեան արժէք Ե. ՍԷԿԵՐԻՆԵԱՆ Կարան :

Դո-րը Ե. Գործակալներն են :

ՋՄԻԿՈՒՆԵՐ Գրեթը արդ Պարբերականն :

ՏԵՐԵԿՈՒՆ Խաչատուր արդ Երեւան :

ԿԵՅԻԼ Զամբա՞րդ արդ Գ. Ա՛րեւան :

Զանաւոր-ը արդ Ե. անգամ 5 շաբաթ : Բ. 2 շաբաթ : Գ. 1 1/2 շաբաթ :
Երեւ անգամ արժէք Երեւան Զամբա արժէք Ե. անգամ 5 շաբաթ :

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԵՋՃԵԱՆ

ԵՋ. ԳԵՅԻՆ ԵՆՋ. ՈՒ ԳԵԿԵՆ ԲԱՐԵՐԱՐԻ

ԳԻՆՈՒՆ Բ.

ԽՈՒՐ ԳԵՐԱՆԱԶԻ ԶՈՒՄԵԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՏՈՑ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՍԱՆՈՐԶԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Հոռոյ արեւանակներէն ի վաղուց մեր
Ազգին մէջ ցանուած երկարաակութեան որդ
մը գաղանի և անոր անուամբ ունէր : Եւ
մանակին երկիւղը և բաղադրանութիւնը ար
տաքին երեւոյթ մը տալ չէր ներքէ պառակ
տեալ մասին , այլ Բերա նստող Լատինա
ցւոց Եպիսկոպոսին հետ գաղանի տեսակցու
թիւններով , և իւրաքանչիւր որ իրենց տան
մէջ մատուա և սրատարագամատոյց սեղան
ունենալով իր բաւականամային :

Տեղեան գերդաստանին տունները բաց
ուած միջոցին Բ. Դրան յայտնուելոյն այս
գաղանի յարաբերութիւնները Հոռոյ եկե
ղեցւոյն հետ : Իւրաքանչիւր տան մէջ գտնե
ւած սեղանները և եկեղեցական զարդերը
մատնեցին այն Հայերը , որ Ազգային եկե
ղեցիէն բաժնուած էին , և հետեւաբար ազ
գային Պատրիարքին իրաւասութիւնը չէին
ճանաչէր : Եւ որովհետեւ Հայոց Ազգը իբրեւ
մէկ մարմին Բ. Դրան առջև իր ներկայացու
ցիչն , այն է Պատրիարքն ունի , որ պատաս
խանատու է բոլոր Ազգին համար , և Պատ

րիարքին ալ Ազգին վրայ ունեցած իրաւասու
թիւնը իր հոգեւոր իշխանութեամբն է , և բա
նի որ Հոռոյ եկեղեցւոյն յարող մաս մը Հա
յեր ի հոգեւորս իրենց Ազգային Եկեղեցւոյ
հետ հաղորդակցութիւն ընելէ դադարած են ,
հետեւաբար Հայոց Պատրիարքին երաշխաւ
րութիւնը և վստահութիւնն ալ ստանալէ
զրկուած էին : Օպայ տեսնելով Բ. Դուռը
հրաման ըրաւ Հայոց Պատրիարքին , որ փու
թով այս բաժանումը վերցնէ , և բոլորն ալ իր
իրաւասութեան ներքեւ առնելով երաշխաւոր
ըլլայ ամենուն , և անհնազանդ գտնուողները
Բ. Դրան իմաց տայ :

Հայոց Ազգն ալ պատրաստ էր այսպիսի
բարձրագոյն հրաման մը սիրով ընդունելու ,
և իր ծոցը ժողովելու իրմէ բաժնուած սիրա
տուն զաւակները , որոնք օտար թելադրու
թեանց և ժամանակի հանգամանքներու և
պարագաներու նկատմամբ իրմէ խորթացեր
էին : Երբունի ճարտարագետ Վրիգոր ամիրա ,
Պեղձեան Յարութիւն ամիրա , Ճանիկ ամի
րա , Երկանեան Ս. Յովհաննէս ամիրա , Ան
նաւուրեան Կարապետ ամիրա և ուրիշ ազ
գանէր անձինք խորհուրդ ընելով Պօղոս Պատ
րիարքի հետ , Ազգային Պատրիարքարան հրա
ւիրեցին Հոռոյական Հայոց արհեստաւոր
ներն և իշխանները , և արքունական հրամանն

անոնց իմացուցին : Եւ անցմէ ոմանք արդէն զըւած ըլլալով այնպէս բաժնուած և օտարացած մնալէն, ոմանք ալ առ երկիր զի հաւանեցան և սկսան ստորագրել Արևիական հանգանակին, որ անպակաս և անյուշեղծ Գրքուած էր Թղթի մը վրայ . ոմանք ալ տարակուսելով, և Գղձեան վարդապետաց զըստը տուած իւրենէն պղտորուելով կը վախճային ըստ ստորագրելու : Եւ Գործը խաղաղութեամբ և համոզմամբ վերջացնելու, և սէր ու եղբայրական միութիւն հաստատելու համար շ. Սեբաստիոն վարդապետ Եղաթաղեան 1820 յուն վարի սկիզբը լռելայն եկաւ Լինգաբու Եօնուղեան Եօնահանէս աղա հռոմեական հայուն տունը . և անոր միջոցաւ խնդրեց ճարտարապետ ամիրային հետ տեսութիւն ընել : Եւ ամիրային սիրով ընդունեց անոր խնդիրը, և իր տունը հրաւիրեց նաեւ Պէղձեան և Եղաթաղեան ամիրային : Եւ ամիրային խօսակցութիւններէ վերջը միութեան համար սա առաջարկութիւնն եղաւ թէ . պէտք է երկու կողմէն ալ գիտնական անձինք նստին և ընեն այն խնդիրները, որոնց համար վեճ և այս բաժանումն եղած է : շ. Սեբաստիոն վարդապետաց այս առաջարկութիւնը, և կանչեց շ. Սահակ վարդապետը, որ նոյն գիշերը Լինգաբու հիւանդի մը տուն գնացած էր, խրկեց զայն Հռոմեական իշխանաց ի Բերա, անոնց ծանուցանելու այս առաջարկութիւնը :

շ. Սահակ գնաց Բերա, այս լռելի խաղաղ Եղաթաղեան Սանուկ և Ստոմեոս ամիրայներուն, և ուրիշներու . ասոնք ուրախութեամբ ընդունեցին և հաճութիւն տրւելին . յետոյ Լատինացեաց եկեղեցիները պահուելու վարդապետաց խնայ սուլաւ . և իսկայն շ. Թովմայ Վ. Սարգսեան և շ. Սեբաստիոն Վ. Նիկիտիան գացին առ Սոսիմոս Վինկեմոս Բոսէսի Եպիսկոպոսն Լատինացեաց, և հրաման առնելով անկէ իջան Եղաթաղ Եօնուղեան Եօնահանէս աղայի տունը, ուր էր շ. Սեբաստիոն : Երկու օր ետքը հոն եկան նաեւ շ. Թադէոս Վ. Եպիսկոպոս, շ. Վրիգոր Վ. Վապառաձեան, շ. Քերոբէ Վ. Եղաթաղեան, շ. Պողոս Վ. Բաբիկ, և շ. Ստեփաննոս Եպիսկոպոս Եպիսկոպոս, որ երբեմն անոնց Վիարի էր :

Սեր կողմանէ ընտրուեցան երեք անձինք, Տ. Սեբաստիոն քահանայ Սայր Եկեղեցեաց, Տ. Բարթոլոմէոս քահանայ Ս. Խաչ Եկեղեցեաց Իւսքիւտարու, և Թադէոս վարժապետ . երեք անձինք ալ Երբայեաց կողմանէ, շ.

Սեբաստիոն, շ. Թովմայ և շ. Սեբաստիոն . և աւելի ժողովի ալ նախագահ կը նստէր շ. Ստեփաննոս Եպիսկոպոս, և ունկնդիր կ'ըլլար : Ս. Սոսիմոս և Սեբաստիոն օրէն սկսեալ մինչև Երեւոյ Չորեքշաբթի օրը տեւեց վիճաբանութիւնը մերթ ճարտարապետ ամիրային և մերթ Պէղձեանին տունը ժողով գումարելով . և հաւակ յետոյ միաբանելով, և վիճաբանութեան վրայ համաձայնելով զանոնք ի գիր առին . և երկու կողմն ալ ստորագրելով վերջացաւ ժողովը :

Եւ ամիրային եկեղեցական և աշխարհական Բնագիտութեան ժողով գումարուեցաւ Սայր Եկեղեցեաց մէջ, ուր Սիրայե Սիմեոն Եօնուղեան վրայ աղաւ ատենաբանութիւն մ'ըրաւ Պողոս Պատրիարք, և կարգաց երկու կողմին գիտնականաց ստորագրած Թուղթը, որուն մէջ բացատրութեան կարօտ տեղեր ըլլալով, զանոնք ալ ըստ դատնութեան Ս. Եկեղեցեաց մերթ բացատրելով, համոզեց բոլոր ժողովեալները, որոնք իրենց ստորագրութիւններով վաւերացնել զայն, խնդրեցին որ շաբաթ իրոյ անուշով աստուի նայն : Բիւ ժամանակէն այս խնդիրն ու որոշումն ևս կատարուեցաւ : Հաստատուեցաւ Սիմեոն Եօնուղեան, և ժողովականները զիրար համբուրելով և օրհնելով միութեան պատճառ եղանակները բաժնուեցան, մեծ միութեամբ սրտի և բաղքի յոյսերով :

Եւ աշխարհամատրան կիրակի օրը 18 ապրիլ 1820, Գումգաբույի Սայր Եկեղեցեաց մէջ նշանաւոր հանգէս կատարուեցաւ . հոն ժողովուած էին ամէն աստիճանի երեւելի անձինք թէ եկեղեցական և թէ աշխարհական, և խուռն բազմութիւն, հանդերձ վերագրածող Հայոց աստիճանաւորներով և ժողովողով : Երբայեան վարդապետներէն շ. Սեբաստիոն, շ. Թովմայ, շ. Թադէոս, շ. Սեբաստիոն, շ. Վրիգոր, և Գղձեաններէն շ. Սահակ և շ. Պողոս վարդապետք վեղար և փրկող զեցան . և մինչ Հարցաւորներ կ'երգուէր, առաջնորդութեամբ Պատրիարքական փոխանորդ Յակոբ վարդապետի և Տ. Սեբաստիոն քահանայի, և ճարտարապետ, Պէղձեան, Եղաթաղեան ամիրայից մօտն Եկեղեցի, ուր Պողոս Պատրիարք ամբիոնայն վրայ բարձրացած էր, գումարան ի ձեռին . և գասին մէջ կարգաւ կեցան : Բոլոր ժողովուորդն ուրախութեամբ լսուեցաւ : Ս. Պատրիարքի ժամանակ Պողոս Պատրիարք իր երկու սարկաւազները վարդապետ ձեռնադրեց . այս ձեռնադրութեան մէջ Եկեղեցի և Վաղկեցոնի ժողովոյն նկուրը չկարգացուե-

յուս. և ոչ այլ յիշատակուեցան. Զովհաննէս Արսենեցի և Գրիգոր և Սափէա Տաթևացիք ըստ սրբման միաբանական ժողովոյն : Ս. Պատարազի Աւետարանը 2. Աւետար. վարդապ. Կոյն օրը Լեւոն զեանն Զովհաննէս ազան ալ հաղորդուեցան Բրիտանի Ս. Սարմնոյ և Երեւան :

Ս. Պատարազն աւարտելէն զինի Պատրիարքարան ժողովուեցան թէ մեր Վիրաները և թէ Լեւոն զեանն Սատթեոս և Լազարէթ ուսիրայք, և թէ ուրիշ դիտաւոր ան ձինք, և վեղար և փիրն զգեցող վարդապետք : Պատար. Պատրիարք ամենուն սիրալիր ընդունելու թիւն ընելով, դամէնքն ու բովանդակ Լեւոն օրհնեց. յետոյ հրաման տալով, ճարտարապետ ամիրան իւր տունը հիւրընկալեց Գաղաթաճեան Գրիգոր վարդապետը և Պօղոս վարդապետը, Պէղծեան Ղէվաճիր ձեան Սէրափէ վարդապետը, Լեւոնեան Լեւոն չորանգեան Սեփրոյ վարդապետ, Ճանիկ ամիրան թաւմայ և թաղէն վարդապետները : Զանկը ամիրա Կարնեցի Սահակ վարդապետը, և արժանաւոր ընդունելու թեամբ կը պատուէին զանոնք, զգեստ, վեղար, փիրն շինելով, և կիւրակէ օրերն ալ մայրաքաղաքիս Ս. Լեւոնեցեաց մէջ ի ներկայութեան խումն ժողովրդեան հանդիսաւոր Ս. Պատարազ մատուցանել տալով :

Իսկ երեւելաց կողմանէ պատրաստուած խնձոյքներն անթիւ էին : սրտնց մէջ նշանուէր եղան խառնուող Գարաթէճեա Ս. Լեւոն հա՛մ ամիրային տուած խնձոյքը : յՕրթագիւղ Ճանիկ ամիրային պատրաստածը և էն նշանաւորը թարապիայի մէջ Սատթեոս ամիրա յին խնձոյքը, որ երեք օր տեւեց :

Լհաւասիկ յիշատակաց արժանի դէպք մը, որուն մէջ յայտնի կը նմարուին մեր Ագային Ուղղափառ Ս. Լեւոնեցւոյ ներողամտութիւնը, սերը իր բոլոր զաւակաց վրայ, և գուժն ու մայրական գործը իր ծոցը դիմող և վերադարձող հարադատ զաւակաց վրայ :

Հարաւասիկ

ՎՈՒՕՇԷՆԿԹԵՆԻ

ՄԱՐԻ ԲԱՐԵՆԱՐԸ

Հարաւասիկէն ԳԵՆԻ 7.

Այս զգուշութիւններն ունենալու համար համակրութեան և շահու ամեն գրգռութիւնը : Հասարակաց երկիր մը իր թէ ճնշուեալ և թէ ընտանեացութեամբ ունեցած քաղաքացիներուն ունեն իրաւունք ունի իր վրայ կեդրանցելու : ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ անունը որովհետեւ ձեր ընդհանուր ազգայնութեան կը վերա

բերի. միշտ պէտք է ձեր հայրենասիրութեան արդար, պարճաւոր ըլլայ, ըսն թէ ներքին բաժանումներէ ծագած անուշները : Գաւթ ամենախորը տարբերութեամբ մի և նոյն կոնքեր, բարբերք, սովորութիւնները և քաղաքական սկզբունքներն ունիք դուք հասարակաց իրաւացի համար ի միասին պատերազմեցաք և ի միասին յողթեցիք անկախութիւնը և ազատութիւնը միացեալ խորհուրդներով և միացեալ փաստագրով : հասարակաց վտանգներու, անուշապանաց և յաջողութեանց արդիւնքն են :

Այս խորհրդածութիւնները որչափ ալ աղքատութիւն ունենան ձեր զգացմանց վրայ, դարձեալ շատ կը թեթեւան ձեր շահերուն անսխալեան վերաբերութեան ունեցող խորհրդածութեանց քով : Սեր երկրին ամէն կողմերն ալ զօրաւոր շարժանքներն ունին ամենայն զգուշութեամբ հսկելու և պահելու այս ընդհանրական միութիւնը :

Հիւսիս-հարաւին հետ անարգել հաղորդակցութեամբ, հասարակաց կառավարութեան մը հաւատարմութիւններով պատկառելով, հարաւին բերքերով կը գտնէ կրկնապատիկ մեծ աղբիւրներ ծովային և վաճառականական ձեռնարկութեանց և թանկագին նիւթերու ձեռագործական ճարտարութեանց : Հարաւ ալ հիւսիսին հետ նոյնօրինակ յարաբերութիւններով, անոր գործունէութեան օգուտ քաղելով, կը տեսնէ թէ իր հողագործութիւնը կ'ընդարձակի և վաճառականութիւնը կը ծաղկի : Հիւսիսին տաւատին ալ դէպ իր ծովէր քարելով, իր նաւարկութեանը ընթացքով կը տեսնէ, և քանի որ այս կերպով ազգային ընդհանրական նաւարկութեան անձններ և զօրաւորուն ալ կը նոյնտեղ, մասնաւորապէս կը յուսայ արդարային մէջ ծովային աշխույժանութիւն մ'անենալ, որուն ինքնին անկարելի և անձեռնհաս է : Արեւելի ալ Արեւմտի հետ նոյնօրինակ յարաբերութիւններով, և թէ ծովային ու թէ ցամաքային դիրքին հաղորդակցութեան յառաջդիմութեամբ կը գտնէ մեծարժէք ճանապարհ մը արտաքին և ներքին ձեռագործներու փոխանակութեան համար : Արեւմտի ալ իւր անդորրութեանը և բարգաւաճմանը հարկաւոր եղած պաշարը կ'ընդունի Արեւելիէն, և իւր յաւաք բերած բերքերուն փոխադրութեանը համար ճանապարհ մը աղաչով արտաքինութիւնը պարտական է միութեան Արեւելեան կողմի ծովային զօրութեան աղքատութեանը, որ մէկ ազգ կ'աղբիւր և իրարմէ անբաժանելի հասարակութեան մը շահերը կը հսկէ : Իսկ թէ Արեւմտեան ընդհանրական ուրիշ յարաբերութիւն մը կ'աղէ թէ ներքին և թէ արտաքին թշնամի զօրութեան հետ, ինքզինքը կը տիրացնէ :

Արդ, որովհետեւ մեր երկրին ամեն կողմը միութեան մէջ այսօրին անսխալեան և մասնաւոր շահ մը կ'ըզգայ, և թէ ամէնքը միասնաբար ու մէկմէկու կ'ապրեն, այս փառանք մարմնոյն ջանկը և գործոց մէջ պիտի գտնեն մեծագոյն զօրութիւն, մեծագոյն աղբիւր և համեմատաբար առաւել ապահովութիւն արտաքին վտանգներէ, և խաղաղութեան նուազ վրդովմունք օտար ազգերէ, և որ աւելի արժէք ունեցող բան մ'է, իրենք իրենց մէջ պատերազմի և խռովութեան երես խիտ քեշ պիտի տեսնեն, որոնցմով գրացի երկիրներ շատ անգամ կը յուրան մին նոյն կառավարութեան կ'ապրի միացած զբոլորուն համար, ոչ միայն սա, այլ մեկմէկու փոյ խախտման ընդ իսկ բաւական է այդ յուզման շարժառիթ ըլլալու, և արտաքին դաշնակցութիւններ և յարաբերութիւններ ալ ունենալով, անոնց խորամանկութիւնն ևս պիտի սաստկացնէ իրենց խռովութիւնը, և դառնայնէ : Ուստի միասնալով, զանց պիտի ըլլան զինուորական շարժումն հասարակութիւնները, արմը ինչ և ինչ կառավարութեան ձեռք տակ ալ ըլլան, ազատութեան հակառակ էն, և մասնաւոր աւելի հակառակորդ պէտք է նկատուին Հասարակապետական ազատութեան : Այս նկատմունքներով է որ ձեր Միութիւնը ձեր Ազատութեան գլխաւոր նշանը կը պահէ ինքուրի, և ազատութեան սերը պէտք է զննող գրգռել Միութեան պահպանութեանը :

Այս խորհրդածութիւնները համոզել ըլլալով մը կը խոսին ամեն խնդուն և աղաքինի մտքերու, և կը ջուշեն թէ միութեան յարաբերութիւնը հայրենասիրական փառաբանութեամբ առաջին կարգի առաքելայն է : Երկրպագութիւն մը կ'ալ թէ հասարակաց կառավարութիւն մը կ'ընայ այսպէս ընդարձակ ունեւոր մը տարածուիլ և զայն հսկելու թող փորձառութիւնը լուծէ

չայս ասանկ խնդրոյ մէջ մտադրածին խորհուրդներու միայն անտալը մեղանելէ է : Մենք կը հաւատանք թէ օրինուոր ամբողջ կազմակերպութիւն մը իր ստորաբաժանեալ գործակատար կառավարութեանց օժանդակութեամբ լիարժեք իրենցին իր գիւղերը մը տիրել ընծայէ : Յիշուի այս մասին աղաւթ և կատարեալ փորձ մ'ընել կ'արժէ . ուստի բանի որ միութեան կարեւորութեանը նպատակը այստիպի զօրաւոր և յայտնի շարժառիթներ մեր երկրին ամէն կողմերը կ'աղդէն, և բանի որ փորձառութիւնն ալ անոր անգործադրելութիւնը չափով կ'ընայ հաստատել, ամէն ատեն իրաւունք տրուի ունենանք չլստա հանարու անանկներուն հայրենասիրութեանը, որոնք կ'աշխատին այս միութեան կազմը տկարացնել :

Մեր միութիւնը խանգարել կրցող դատաւարներուն վրայ տեսութիւն մ'ընելով, ծանր խորհուրդի նիւթ մը կը ծագի մեր մտայ մէջ թէ, ինչպէս կարելի էր որ աշխարհագրական բաժանուորները կառավարութիւններ կազմակերպելու բաւական դատաւար եղած ըլլան : ՀԱՌԱՄԱՆԱԿ և ՀԱՐԱՆԱՅԻՆ Բ. ԱՆԼԱՏԵՆԵՔ և ԱՐԵՒԻՏԵԱՆԲ. որոնք չարամիտ մարդիկ կարենան սրտե՛ղ դռնել հաւատանելու թէ ներքին շահերու և գաղափարաց իրական տարբերութիւններ կան : Առաւելութեանց մէկ հնարքն է գաւառներու մէջ աղգեցութիւն ունենալու համար ուրիշ գաւառներու գաղափարները և դիտաւարութիւնները սխալ ներկայացնելը : Դուք բաւական կարող չէք կրնար ըլլալ առաջն առնելու այն նախաձեռնութեան և շարքներուն, որոնք կը բռնին այս կեղծ ներկայացումներէն . և մէկնեկու օտար կ'ընեն զանոնք, որ եղբայրական սիրով սքեպ է մէկնեկու կապուած ըլլան : Այս մասին մեր Արեւմտեան երկրին բնակիչները մօտեւ օգտակար դառ մ'առնին : Անոնք ծերակուտի յոգնալից անգամայն Սպանիոյ դաշնակցութեան մասին միայնակ հաւանութեանը, և վաւերացմանը, և ասիկա բոլոր Միացեալ Նահանգաց պատճառած ընդհանրական գոհունակութեանը մէջ տեսան բացորոշ ապացոյց մը թէ, որչափ անհիմն են եղեր իրենց մէջ տարածուած կապկածները թէ ընդհանուր կառավարութեան քաղաքականութեանը նկատմամբ և թէ Առաւելութեան Նախագահաց Միախորհիկ շահերուն անբարեկամական հայեցողածոց նկատմամբ : Անոնք սխալաբար եղան երկու գաղափարութեանց հաստատութեանը — Վեճին Բրիտանիոյ և Արաւելիոյ հետ — որ կ'աղգնային այն ամէնը, որոնք փախուցել են իրենց արտաքին յարաբերութեամբ ստացուելէ յաջորդութեանց նկատմամբ : Դատաւարութիւն չտրուի սեպուի արդէն, երբ այս առաւելութիւնները պահպանելու համար Միութեան յիշուն, որով որ ձեռք բերուեցան, այն բաները : Այսուհետեւ խուլ չզիտիք ըլլան ուրեմն այն խրատաւորներուն, և թէ կան այն սխիւթներ, որ սերներ իրենց եղբայրներէն կը բաժնեն և կ'օտարացնեն :

Հարուստիւնէ :

ՄԱՄՈՒԼԸ ԻՆՉ ՊԱՐՏՔԵՐ ՈՒՆԻ

ՄԱՍԻ Գ.

Հարուստիւնութիւն տես թիւ 4. 6.

Երբ Հորանտա աղաւթ մամուլը ունէր, Մեղ զնայիք սրճարաններու մէջ լուր առնելով կը բաւականանային : Հասարակացութեան թուականէն կ'ընկնի այս սրճարաններուն հիմնադրութիւնը . և շուտ մը, կ'ըսէ Սաքսէյ, Ի ռոտոնի կարծեաց զխաւսոր դորձիքն եղաւ : 1685ին Մեղիոյ մայրաքաղաքին մէջ օրագիր մը անդամ չէր հրատարակուէր . ամէն մարդ ուղղաճ ուղեւ կուտար, բայց ոչ լրագիր : Այսին զի կառավարութիւնը թէսքեւ արտօնութիւն կուտար քաղաքական լուրեր հրատարակելու, բայց որոշուած ժամանակի միջոցով մը : Սակայն վերջապէս աղաւթականց դէմ մտա

քառելու համար զիջաւ, և բանի մը օրագիրներու հրաման տուաւ . բայց երբ աղաւթականները սկսեցան, կառավարութիւնը դարձեալ բռնացաւ, և արգելք դրաւ Մեղիոյ Ի ռոտոն անուն լրագրին, որ Բաւլամենի թիւ խօսքերը, վեճերը և քաղաքական մեծ դատաւար չհրատարակէ : Ասանկ ատեն ամէն մարդ սրճարան կը վազէր որ Հասարակաց և Ի ռոտոններուն խորհրդարաններուն մէջ պատահածները լսէ և խմանայ : Գրագէտ անձ մը իրեն արհեստը բաժնէր աս ամէն լուրերը դուռնէ թեմալ հաւաքել և տպելը, և զանոնք ունէն կ'ըզմ տարածելը . այս թերթերը սրճարանաց սեղաններուն վրայ ցորեկները կը մնային, իսկ երեկոնները աղաւթականաց ժողովներու մէջ հրատարակուէր կը կարգացուէին :

Սանաւանդ թէ ինչպէս կրնար օրագիր հրատարակուիլ, երբ Ի ռոտոնի մէջ բանի մը տպարան միայն կար, մէկ հատ մ'ալ Ի ռոտոնէն դուրս բոլոր Մեղիոյ համար : Իհաւսոր համար Մեղիոյ Գ. Ի ռոտոնէն դատ Օպիւսիւթիւ լրագիր մը միայն կար, որ թագաւորականաց կողմնակից և անոնց գործիք ըլլալով, բան դորձ էր ըրած աղաւթականաց դէմ առանց պատկառելու վեճելը :

Կիւնով Գ. երկար ատեն խառնութեամբ բռնել տուաւ գրաքննութեան օրէնքը, զոր Յակոբ Բ. Բաւլամենի ժողովով հաստատուէր . այլ գործունեաց յանդուգն, արթուն մաւմաւ մը Դաքուլթիւներուն (խիստ ուսմիկալեւտական) բարիութիւնը և ոխը ծածուկ կը գրգռէր : Աստուծոններս անարակներ և խուռովայոյզ յայտարարութիւններ պահաս չէին : 1695ին մէկ նիստին մէջ յանձնաժողով մը որոշուեցաւ, որպէս զի բնէ թէ այն ժամանակուան օրէնքներուն մէջէն որք արժանի է վերացուելու, և որք մնալու : Ըստնցով մէկն ալ գրաքննութեան օրէնքն էր, որ վերջապէս վաւերացաւ, թէ և ժողովին մեծ մասը ասոր վերցուիլը կ'ուզէր :

Ի որոնքուն խորհրդարանն ալ բնութենց այս վաւերացումը, և զայն պահելու ետեւեկուաւ : Սիայն Հասարակաց խորհրդարանը դէմ կեցաւ այս բանին և խորհուրդ ընել որոշեց : Հասարակաց խորհրդարանին որոշումը արդարացնելու համար Քլաքքին շինած և Ի ռոտոններուն ներկայացուցած յիշատակարանը երբ աչքէ անցնենք, կը տեսնենք որ Հասարակաց խորհրդարանը իր պաշտպանած դատին ըստ արժանւոյն ջատաջուլ չէ կրցեր ըլլալ : Անշուշտ Հասարակաց խորհրդարանը չգիտնալով և չտարակուսելով կէանք կուտար այն մեծ ունոր իշխանութեանը, որ Մամուլ պիտի ըսուէր :

Մտենադանքներն մէկն ալ այս սկզբան խնդրոյն վրայ խօսք մը չբրաւ : Գրաքննութիւնը չէ թէ իբրեւ ըստ ինքեան գէշ բան մը դատաւ պարտուեցաւ , այլ վտանգաւոր և հարստա հարող իրմէ ծագած հետեւանքներուն հա մար : Ուստի թոյլ տուին որ թղթի փաճաւ առականները խիստ պայմաններ դնեն խմբագ րաց վրայ , իշխանութիւն տուին որ տեսու րեան մարդիկ տները մտնեն , իբրեւ թէ հա սարակութիւնը այսպէս կ'ուզէ , վերջապէս գրեանց վաճառականութիւնը չափաւորեցին : Մամուլի աղատութիւնը՝ որ Գաղղիացւոցս քաղաքական ժողովներուն մէջ մեծամեծ և փառաւոր վէճերու տուիթ եղաւ , պարզա բար իրմէ ծագած անպատեհութիւններն սեպ ուեցաւ Մեղիոյ մէջ : Առաջ ընդհանուր գը րադիտութեան դէմ հաստատուած գրաքնն անութիւնը վերջնելու ետեւէ եղան , որով Օ րադրութիւնն ալ անուղղակի աղատութիւն ստացաւ : Եւ որովհետեւ ան ատեն հասարա կութեան վրայ ազդեցութիւն չէին ըներ օ րագիրքը , ուստի մասնաւոր օրէնք մ'ալ ա նոնց համար դնելու ուշադրութիւն չեղաւ :

Այս փոթորիկը անցնելէն ետքը՝ մամուլը քիչ քիչ քաղաքականութեան վրայ վիճելու ե լաւ , բայց ոչ որ որջունեց անոր վերադարձը : Թէ որչափ հասարակաց կարծիքը փոխուած է , երկու տարի ետքը հասկցուեցաւ Ղօն Սա լիսպիւրի անուն անձին մէկ գործովը : Այս մարդը լրագիր մը կը հրատարակէր , և գան ձին տուած ամսականներուն վրայ սուտ գնոց նուազումներ կ'ընէր , հոն կը նշանակէր Կառավարութեան վարկը , երկրին վաճառակաւ նութեան մէջ ըրած յառաջադիմութիւնը , և Մեղիոյ մասնաւոր և ընդհանուր վիճակը : Ղօն Սալիսպիւրի հասարակաց խորհրդարա նը կանչուեցաւ , և բոլոր ժողովին անդամնե րը նոյն ատեն որոշեցին գրաքննութեան օրէն քը պահանջել , բայց և այնպէս բառասուն և ութ ժամէն ետքը այս առաջարկուած օրէնքը զայն հաստատել ուղղներուն անգամ մտա ծել տուաւ : « Բոլոր խորհրդականաց համար ալ առջի ամսուր , ամբարային բնակութեան զուարճութիւնն և զբօսանքն եղած էին օ րագիրները , կ'ըսէ Մաքօլէյ , որչափ ալ այ սոր տկար երեւան մեղի այն թերթերը , մեղի որ հիմայ ամէն առտու մեր սեղանին վրայ թայլը դրուած կը տեսնենք-դարձ եալ այն թերթերը այն ժամանակի մար գոց առատ և նոր զուարճութեանց աղբիւր էին : Տեղանշուի կամ Լօրքըշուի աղնուականնե րը , որոնցմէ մէկը թագաւորական էր և միւ-

օր աղատական , չկրցան դիմանալ » ամիս ևս առկա թողնելու նոր գրադիտութիւնը , վասն զի գիտնալ կրփափաքէին թէ ինչ բաներ կը գառ նան : Եթէ այս նորահաստատ օրէնքը մնալու ըլլար , հիմա շաբաթը երկու անգամ հրատաւ րակուած թերթերուն մէջ կարգալու ինչ պիտի գտնէինք , եթէ ոչ այն բանը որ Տե րութեան քարտուղարին հաճելի է : Եւ իրաւ ցընէ Կալէի Կը] ծնաւ կարգացողներուն մե ջէն հմուտ անձն անգամ ամենին իր ժամա նակին խիստ կարեւոր դէպքերուն վրայ ճիշդ գաղափար մը չպիտի կրնար ունենալ : Ոմանք գը րաքննութեան օրէնքին հաստատու իլը կ'ուզէ րին : Ըրագիրները , կ'ըսէին , վտանգաւոր լու րեր կը հաղորդեն . — ուրեմն ինչո՞ւ համար ետեւէ չըլանք գաղբեցնելու զանոնք — կը պա տասխանէին ուրիշներ ալ : Գանգատ մը ըրաւ արդեօք ընդհանուր գործակալը այս անսակ յանցաւորներուն դէմ : Ոչ ապաքէն անանդի է օրէնք մը դնելով նոր դեղ մը ճարելը , ինչ ատեն հասարակաց օրէնքին տուած դեղը ի դորձ չըրուեցաւ : Եւ այս երկրորդը ընդ դէմ տասն և վեց ձայնի երկու հարիւր ձայ նի առաւելութեամբ մերժուեցաւ :

Ուստի մամուլը Մեղիոյ մէջ ընդունուե ր է իր օգտակարութեամբ և միշտ հաճելի ըլլալով , չէ թէ սկզբունքի մը զօրութեամբ : Մեղիացիք աւելի մամուլին օգուտները ճանչ ցան , բան թէ իրաւունքը , ըսել է թէ տե աականը չազգեց այլ գործնականը : Մամուլը աւելի Մեղիացւոց ունակութեանց մէջ է , բան թէ մտայր մէջ : Ուստի կրնանք ըսել թէ Մեղիոյ մէջ մամուլի աղատութիւնը բա րուց հետ կապակցեալ է , իսկ Գաղղիոյ մէջ գաղափարաց հետ : Թէեւ Մեղիոյ օրէնքը խիստ է , բայց բաքը օրէնքին դէմ կը պաշտ պանէ մամուլը , և արդէն իսկ յայտնի է որ աղատ մամուլի դէմ եղած բացառութեան օ րէնքները Մեղիա ի սկզբանէ անտի գրեթէ չէ ըմբռներ : Գաղղիոյ մէջ բոլոր կառավարական ընթացքը օրինաց ներքեւ է : Իսկ Մեղիոյ կա ռավարութիւնը մեծ զբուշութիւններով կը գիմէ սովորական օրինաց անգամ : Վմէն մարդ գիտէ Ուիլքսին պատմութիւնը որ իրաւա դէտներուն խորհրդովը արդարութեան ատե նին առջեւ կարգացուեցաւ , որովհետեւ Հի փասթի Բրիտանիա օրադրով Ուիլքս յօդուած մը հրատարակած էր թագաւորին մէկ ատենա բանութեանը դէմ : Երոտ Հալիֆաքս տէրու րեան ներքին քարտուղարը բայց հրամանա գիր մը հանեց (որուն մէջ անձանց անունը նշանակուած չէր) որ Հիփսթի Բրիտանիա օրա-

գրին խմբագիրը, տպագրիչը և գրութեան հեղինակը բռնուին բերուին. բայց հրամա- նագիրը տպօրինակն սեպուեցաւ: Տեպու- թիւնը բռնեց ամբաստանեալ արդարութեան ատենին յանձնեց. հասարակութիւնը տպօրի- նակն համարեց այս բանտարկելութիւնը. և Ուիլքս ժողովրդեան կամօք ազատուելով քիչ ատենէն իւր դատը տեսնողներուն առժեշտուաւ: Ուիլքս ոստիկան էր, երբ Հասարակաց խորհրդարանը իր անդամոց խօսքերը հրատարակելու համար լրագրաց ունեցած ազատութիւնը քիչ մը չափաւորել ուղղելով հրաման րոտ, որ տպագրապետը ժողովի ներկայանան: Բայց անոնք չհնազանդեցան. և Ուիլքս ետեւէ չեղաւ զանոնք բռնի բերել տալու: Դորտ քաղաքացիներ և ուրիշ ոստի- կանք ալ անոր համամիտ գտնուեցան, առանց վախճալու թէ այս կերպով երկրին առաջին քաղաքական իշխանութեանը դէմ վեճի պիտի բռնուին: Այս առաջին իշխանութիւնն ալ իր գործակալաց կարծիքը դիմադրու համար սկսաւ օգնել մամուլին, որ կը խոտտանար անոր ուղածը լիովին կատարել: Արդ Մեգդիս մա- մուլը իր սկիզբէն ի վեր հատարակութիւնը իր կողմը ձգելով և անոր աղէկ ծառայելով դործը շտկեց: Այս նպատակին պէտք է ծա- ռայէ Գաղղիոյ մամուլն ալ, թէպէտ կը խոտու- վանինք նաև որ իր ճանապարհին վրայ շատ խոչընդոտներու պիտի հանդիպի, որոնցմէ երբեք զարհուրած չեն Մեգդիս օրագիրները:

Շարունակել

ԵՐԵՄՈՒԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՄԱՆԸ ՀԱՄԱՌՈՏ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ստոյգ է որ թէպէտ նախկին հասարակա- պետութիւնները իրենց քաղաքական դրու- թեան և ոչ մէկ ճիւղին մէջ երեւոյթանալու թեան սկզբունքը չունէին. սակայն այնչափ մօտ եկած են անոր, որ մեզի զարմանալի կէ- րենայ թէ ի նպէս այս ամենահարկաւոր քա- լը կառավարութեան արհեստին մէջ զանց Ը- րած են:

Եթիւ այն մէջ փոքր թուով մարդիկ կ'ընու- րուէին կառավարութեան մասնաւոր ճիւղե- րուն համար, սակայն այն ալ վիճակով կ'ընու- րուէր և ոչ ընտրութեամբ:

1 Ժողովուրդին յետին աստիճան նախանձէն և իրենց սոս- տիկ վախէն թէ գուցէ կառավարութիւնը մասնաւոր և սակա- ւաթիւ անձանց ձեռք կ'անցնի, արդիւնէ ցան ազատ ընտրութեան սկզբունքը ի դործ դնելէ, որպէսզի զօրաւոր մաս մը յառաջ չգայ, մէջ ալ որ քուէի առաւելութեան հնազանդելու սկզ- բունքին այնչափ վարժ չըլլալով, կը վախճային զանազան բաժան- մունքներու կողմնակցութիւններէ և քուէ թիւներէ. ուստի ան հատուկան փառապիտեան ղէմ իրր արդիւնութիւն վիճա- կը կը տեսնեն:

Երբ բարբարոսները տիրապետեցին Ա- րտոյայի մէջ Հռովմայեցոց ձեռքը եղած գաւառներուն, որոնք այն ժամանակը Հռով- մական բացարձակ միապետութեան ներքե- ին, ջնջեցին այն կառավարութեան ձեռք և իրենց ունեցած ձեռք մուծին, որ էր ժողո- վաւորին մեծամեծներէն և ձերերէն կապե- եալ ժողով մը, որ գլխաւորին թէ խրատա- տու էր և թէ անոր իշխանութիւնը չափու- լորոյ: Ասկէ յառաջ եկաւ հարկաւոր ժամա- նակներու մէջ երեսելի եկեղեցականներն և աշխարհականները ժողովի կանչելը, որ առ- րին երկու անգամ կ'ըլլար:

Սաքսոնացի ազգերը աւելի նահապետա- կան ազատութիւններ կը վայելէին, քանի որ Գաղղիացիք և բոլոր հարաւային ազգերը բու- յարձակ միապետութիւնք էին, Սպանիայէն զատ՝ ուր իշխանաց զօրութիւնը սահմանաւոր էր:

Բոլոր Եւրոպայի մէջ ժողովներ կա- յին, բայց Սպանիայէն զատ ամենուն մէջ ոչ կայսրը կ'ընտրէր իւր ժողովը, և ան ալ իր օգ- րին համար, ժողովուրդին ընտրութեամբը երեւոյթանալութիւն և ոչ մէկ անգ մը կար: Սաքսոնացիք ժողով մ'ունէին Երոզ իմաստնոց կոչուած, որ ազատ կալուածատէրերէ կաղ- մեալ էր, զորոնք թագաւորը կրնար հրաւի- րել, որն որ ուղեր: Բայց հպատակք և գլու- ղացիք ամենն ին մաս մը չունէին, ազատ կող- ունաճքի տէր ըլլալն էր մարդոց մէջ տարբե- րութիւն դնողը:

Երբ Եւրոպայի յաղթեցին Սաքսոնացոց, նոյն ժողովը չարունակեցին, բայց զանի Բար- լամենթ կոչեցին. ասոնք սովորութիւն մ'ուն- ձէին որ ամէն տարի թագաւորը ամէն գա- լառ մէյմէկ ասպետ կը խրկէր, որ երկրին վե- ճակին վրայօք թագաւորին տեղեկութիւն բե- րէ, անգամ մը 1213 ին արքայն իւր պարօն- ներուն և ասպետներուն հետ հախառակու- թիւն ունենալով, գաւառներուն ազատ կալ- ունաճքի տէրերէն պահանջեց, որ ամէն մէկ գաւառէն չորսական ասպետ խրկեն թագա-ւորին հետ խորհուրդ ընելու, որպէս զի թա- գաւորը այս գաւառի ասպետներէն զօրու- թիւն գտնէ ընդդէմ իր պարօններուն:

Ասոնք երբ ժողովեցան՝ տակա օրէնք մ'ը- րին:

1290 ին է որ առաջին անգամ կը տեսնեմք երեւոյթանալի ընտրութիւն, թէպէտ ան ալ ազատ կալուածատէրերու ձեռք և իրենց- մէ կ'ըլլար. հասարակ քաղաքացիք տակաւին ոչ Բառլամենթի և ոչ ընտրութեան մէջ մաս ունէին:

Իրեթէ 1200 էն հետէ սկսեց ընտրու-
թեան մէջ ժողովուրդը մոտենակից ըլլալ, ա-
պ երբոր տուրքի խնդիր ըլլար: Խնդրէս Լի-
ուարդ Ս. Ի. ր. աստիճաններէն մէկը Տը Բըրքէ-
տի գաւառները խորեց որ Ի. ր. անոնց վրայ
գրած տուրքը ընդունել և ժողովեալայ: Բայց
կէրեւայ որ չկրցաւ յաջողութիւն գտնել: Հե-
տեւաբար կը տեսնենք որ թագաւորը Բառ-
յամկեթ կազմեց, ամէն գաւառներէ ժողո-
վուրդէն ընտրեալ երեսփոխաններով: Բնա-
տա ժամանակէն է որ կը տեսնենք թէ ժողո-
վուրդէն ընտրեալ և թէ իշխաններէ կազմը
ւամ երեսփոխանական ժողով մը, որ հետը
հետէ կատարելագործուեցաւ, և հաստա-
տուեցաւ:

Վաղիական երեսփոխանութիւնը աւելի
հին է: անոր պատմութիւնը մինչև 9 երորդ
դարէն կրնանք, բայց անկող դանց ըրած ենք:
քանզի ճիշդ երեսփոխանութիւն չենք կրնար
կոչել: 819 ին հրամանագիր մը կը կարդամք գա-
ւառի գուքսերուն գրուած, որ հետեւին
12 ստանիան բերեն, եթէ չգտնեն այնչափ,
ժողովուրդին ընտրածէն աւելը լեցնեն: Թա-
գաւորին ժողովին մէջմիշտ կը գտնուէին ժողո-
վուրդէն ընտրեալ անձինք, բայց ասոնք ճիշդ
երեսփոխանութեան սկիզբներովը ընտրու-
թիւն չէին: Այ Բերմանիայի և մէ Սոյանիայի
մէջ գաւառաց բուն երեսփոխանութեանը նը-
մանող բան մը չկար: միայն Լիւզիա և Սքան-
տինալիա էր ուր առաջին անգամ կանոնաւոր
երեսփոխանութեան ընտրութիւնը սկսեց, և
չարունակութեամբ գործադրուեցաւ: Պատ-
մութիւններէն բաւական յայտնի կ'երևնայ
թէ առըբերը, մանաւանդ պատերազմի ժա-
մանակ, ժողովելու դժուարութիւնն էր, որ
վերջապէս ստիպեց թագաւորները այս արտո-
նութիւնը ժողովուրդներուն պարգեւելու:

Ղ. Գլ. 7. արդ. 3. Մ.

ՄՈՒՇ

Այն մէջ տակաւին կը շարունակէ այն երկ
պառակութիւնը, որ Բաշը ըստած տուրքին
պատճառաւ ծագեցաւ: Խորիմեան Մաշնուդ
Հօր Ի Վարագ ճանապարհորդելէն ղկին,
Այն լէինները ժամանակ գտերէն դաշնակցիքը
համոզելու որ ընդունին Բաշը, ասոնք ըն-
դունեն են, բայց շատերը պակասին ոչ. մա-
նաւանդ Պալանքիցիք: Խորիմեան Մաշնուդ
նայէն յետոյ մինչև ցարդ այս տուրքին խնդ-
րոյն ետեւէն է. և վերջապէս անոր համար
մօտ օրերս կ'ըստատուի Ի Պօլիս, որպէս զի
անձամբ պետք եղածը հոգայ: Հարկ չենք
համարիր յատկապէս շնորհակալ ըլլալ Խորիմ-
եան Հօր, վասնզի իրաւունք ունինք իրմէ այս
հայրական ինամարկութիւնը և արժանաւոր
հալուութիւնը սպասելու:

Աւրախութեամբ աւետած էինք ասկէ յա-

ռաջ թէ, Վարագայ Տալարանի մէկ մամուլը
Խորիմեան իր հետ Ի մուշ փոխադրած է. այս-
օր ալ ուրախութեամբ կ'աւետենք դարձեալ
մեր ազգայնոց թէ, ԱՐՃՈՒԿ ՏԱՐՈՆՈՅ անուն
կիսամօնայ հանդէս մը Ի Մուշ հրատարակուի
սկսուած է: Բայց յառաջ բերել չենք ուզեր
բնաւ իրեն արացոյց Խորիմեան Հօր Վագասէր
և Հայրենասէր սգւոյն. վասնզի անոր համար
փորձի և արացոյցի կարօտ չենք. Խորիմեան
Հօր կենաց խորհուրդը Հայրենասէրութեան
թիւն է: Աւտի արշափ պէտք է ցաւինք չորս
տարուան կորստեան մը վրայ. . . . չորս տա-
րի յառաջ Խորիմեան Սէյ առաջնորդ պիտի
կարգուէր. . . . չորս տարի յառաջ Հայաս-
տանի այս մեծ գաւառին մէջ այս և ուրիշ
շատ բարեկարգութեանց լուրերն առնելու
բարեբաղդ պիտի գտնուէինք. . . . չորս տա-
րի յառաջ եթէ Խորիմեան առաջնորդ կարգը
ւէր Այն, կ'ազադակէն Պօլիս գտնուող Աշեցի
եկեղեցականք և աշխարհականք արտատուա-
լից աջօր, հիմա Մուշ այս աղէտալի վիճակին
մէջ չէր գտնուէր, և ոչ ալ Այն կործանում
սպառնացող ցիր և ցան գաղթականութեան
երազն անգամ կրնայինք երեւակայել մեր մօտոյ
առջև. . . . Չենք անիծեր այս բարեկար-
գութեանց խաչմուկոտ եղողները. այլ աղօթք
կրնենք որ դարձի գան, և զարթունալ իրենց
խիղճը:

Երեւալ նոյեմբերի վերջերն էր, երբ Խոր-
իմեան Ի Վարագ ճանապարհորդեց: Քանի
մ'օր ետքը Ճապաղուրցի վարդապետ մը կը
վախճանի. Հանգուցելոյն հիւանդութեան
առնէն պահնորդ գրուած են եղեր մէկ քուհա-
նայ, մէկ սարկաւագ, և երկու աշխարհական,
մէկը հանգուցելոյն եղբօրորդին: Խորիմեան
Մաշնուդ բացակայ գտնուելուն համար. Արժ.
Սիւրբանութիւնը և Օսթրաիա Սրբազանք
կը կնքեն հանգուցելոյն սենեակը: Խորիմեան
կը հասնի Ի Մուշ յաւնվարի վերջերը, և եղե-
լութիւնն իմանալով, Սիւրբանութեան ներ-
կայութեանը բանալ կուտայ հանգուցելոյն
արկիւղը, և զգեստի վերաբերեալ քանի մը
կտոր բան կը գտնեն: Սիւրբանութիւնը կը
կատկածի, վասնզի առաջուց գիտնալով Խոր-
իմեան Հօր ծանուցած էին թէ կը կարծուէ
որ Հանգուցեալը 150 հազարի մօտ գրամ ու-
նեցած ըլլայ: Աւտի կը խնդրեն որ խուզար-
կութիւն ըլլայ: Ենմիջապէս ժողով կազմելով
Սիւրբանութիւնը և Խորիմեան նախագահելով,
կը կոչեն հանգուցելոյն եղբօրորդին: հարցու-
փորձներէ վերջը երբ կը տեսնուի թէ կ'ու-
րանայ. բանտարկել կուտան. յետոյ կը քննեն
սարկաւագը և միւս աշխարհականը. Իսկ քա-
հանայն հոն չգտնուիր: Սիւրբանութիւնը
դայրացած այս դաղունեաց վրայ. ոտք կ'ենէ,
և իրենց սենեկայ բանալիները կը յանձնեն
Խորիմեանի, որ մի առ մի աչքէ անցնել տայ.
և շուտ մը խուզարկութիւնը կ'ըլլայ. Կ.
Ս. վարդապետին սենեկին մէջ գողցուած.

ներու նշաններ կը տեսնուին : Միմիայեւս հանդուցերոյն եղբորորդին կը հուշեն , և դռն թակելով յայտնուած ըլլալով կրտսերան , և կը խոստովանեն որ , Կ . Ս . վարդապետին փոքրաւորին պահել տուած են : Կըստա նան փոքրաւորէն ծրար մը , և բերելով խրիմ եան Հօր քով կը բանան , և 9 հազար դրամի մօտ կը գտնեն : Քահանայն ալ կը գտնեն և կը բանտարկեն նոյն օրը : Սէկ երկու օր բան տարիւածները հարցուփորձի քաշէնէն զկնի , սարկաւաքը ծեծել տալու որոշում կ'ընէ Սի աբանուծեան ժողովը : Կը փութայ սարկաւաքը խոստովանելու , և Կահանայի աղօթաբանի կոչուած մատուռէն գտնի մը լեցուն Սէկիտէն ոսկում կը բերէ կը յանձնէ ժողովոյն : Կը համրուի և 19 հազարի չափ ալ աս կ'ըլլայ : Քանի մ'օր ետքը լուսարար վարդապետը երբ առաւօտուն կանուխ Ս . Եկեղեցւոյ դռները կը բանայ , ծրար մը կը գտնէ , իսկոյն կը տանի խրիմեան Հօր , և ժամերգութենէն վերջը դարձեալ Սիաբանուծեան ժողովելով խրիմեանի քով կը համրուի , 4 հազար ալ աս կ'ըլլայ : Սիաբանուծեան ժողովը նկատելով որ հետ զհետեւ գողութիւնը ծայր կուտայ , բայց շատ ուշ և գծուարութեամբ . վերստին միահամ կ'որոշեն յանձնել իրենց սենեկայ բանալիները որպէս զի ամէնուն արկղերը լաւ մը խռշտարկուին և գանուին գողերը ու գողակիցները , որոնք բոլոր Սիաբանուծեան ալ նախապէս են : Խուզարկութիւնները կ'ըլլան , բայց բան մը չգտնուիր : Թէ խրիմեան Հայրը և Թէ բոլոր Սիաբանուծեան պատուարժան անձինքը մեծ փայտ ունին այս գողութեան հետքը գտնելու :

Սչա վանուց մէջ այսպիսի դէպքի մը պատա հումը թէպէտ մեզի յաւէ , բայց միաբանութե մեծմասին հաւատարմութիւնը և յանցաւորաց դէմ սրամտութիւնը և խրիմեան Հօր վրայ ունեցած վստահութիւնը և համակրութիւնը զմեզ կ'ուրախացնեն և կը մխիթարեն : Գրուած է մեզի նաև որ Սիաբանութիւնը թէ Կ . Ս . վարդապետի և Թէ խրիմեանի անհնազանդ Ս . վարդապետի համար խնդրեր է որ աքսորուին , բայց երկայնամիտ և հեղահոգի խրիմեան չէ ուզեր Ս . Եւտարանին ոգւոյն ներ հակ վարդապետի , զանոնք յուզուածիւն անել կը փափաքի , ուստի թող տուեր է որ « ի միա սին անին ու զարդանան » :

Սեկեց երկու ամիս շափ յառաջ երեւելի Յոյն բժիշկ մը Տղթթո Տիամանուբուր՝ մեր Պատրիարքարանը ներկայանալով Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ անդամ ընդունուելու խնդիր մա տայ Գեր . Տեղապետ Սրբազանին և Ազգային Վարչութեան : Եւստի ժողովն ալ անոր այս ընթացքին պատճառը քննաւորելով խնդրաւ որ իր ու լծակին մէջ գծուած իւր ծագեր , և Յունաց պատրիարքարանն ալ կնքը կողմը բռնելով Տղթթոյն պատուը նուազացնելը և զգացումները վերաւորելը պահանջները բերէ , որոյ չը կրնար ի հանդուրժել Տղթթոյն Հայաստան Եայց Եկեղեցւոյ գրիւր անդամակիլ ուզէր :

Եւստի ժողովն անոր ստուգելէ ետեւ պատասխան տուաւ Տղթթոյն թէ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ իր հոգեւոր պաշտ պանութիւնը չըլլանար իր գրիւր գիւնդին , բայց ամաւնութեան սրբազան կաթիլ ալ քաղելու կրթէր չիրար ընկնել , ուստի եթէ այսպիսի յուսով մը կը դիմէ Հայկական Եկեղեցւոյ գրիւր , պէտք է գիտնայ որ այս յայտը կատարուած չկրնար գտնել քանի որ իր լծակիցը կենդանի մնայ :

Տղթթոյն ընդունեց այս անհրաժեշտ պայմանը և ըստ այսմ ինքն ալ ընդունուեցաւ :

Սեկայն խառն ժողովն այս առաջին քրիստոնէական պար տաւորութիւնը կատարելէ ետեւ , գծուալ ամուսնիներն իրա րու հետ հաշտեցնելու ալ փափաքելով , քանի մը բարեկեր արգասիք խառն ժողովն այս գովելի բաղձնաւոր սօմանդակ եղան , և հետեւեալ դժուար ամուսնիներուն մէջ ծագած ան համաձայնութիւնը լուծուելով իրարու հետ հաշտուեցան :

Ազգային վարչութեան այս գովելի ընթացքին վրայ Տղթթոյն օրտը խորին շնորհակալութեամբ լցուելով , իր երախտա գէտ զգացումը յայտնելու գեր է Տեղապետ Սրբազանին հետեւեալ նամակը դրելով , որ Լուսաւորչական Հայ Եկեղեցւոյ և Ազգիս պատու մը ըլլալուն համար կը հրատարակէր , փափաքելով յա մենայն սրտէ , որ այսպիսի առեթիւքով մէջ ուրիշ քրիստոնէայ Եկեղեցիք ալ այն քրիստոնէայալով ընթացքը բռնելով , ընտա նեկան առժամանակեայ գծուած իւրեանքու և կամ ուրիշ որ և կցէ քաղաքական և արարքին պատճառներու առթիւ քրիստոնէութեան մէջ խորութիւններ յարուցանելով , ամուսնութեան սուրբ կապը խղիւղ ողբալի օրինակներ չընծայեն ի նախադիմա քրիստոնէութեան :

« Ամենապատիւ Սրբազան Հայր .

« Սինդեռ իմ ու լծակին մէջ թեթեւ գծուած իւր մը ծագելով թշնամիներ օգուտ քաղել կ'ուզէին , մէկ կողմանէ նոյն գծուած իւր չարախոյս անվաղէ կերպով դառնացնելով , և միւս կողմանէ հաղարու մէկ հնարքով Յունաց պատրիարքա րանը գրգռելով որ իմ անձնական պատիւս և ընկերական գիրքս նուազացնելու միջոցներ ինձի դէմ գործածէ , այն ժա մանակը ես ալ պէտք կ'զգայի կերպ մը անհազարութիւն ձեռք բերելու , որպէս զի անոնց նեղաւոր հաղածներին դէմ ինք զինքս պաշտպանէի : Ուստի Յունաց և Հայոց Եկեղեցիներն իր րու իրարու քաղ ձանշելով , Զոր Սրբազանութեան գիմեր կ'աղաչուէ որ զիս և անվաղ Հայկական Եկեղեցւոյ գրիւր բն դուռնէր : Այն պիտուարտութիւնը որով իմ այս խնդիրս ըն դուռնուեցաւ , աղաւորելով զիս ինձի դէմ ի գործ գրուած բըւ նութեան և կարողութիւն տալով ինձի անպատեթեամբ և իմ ձեռնարկ սկզբանցս համեմատ գործելու , սպասած յաջող ար գիւնքս յառաջ բերաւ :

« Խաղաղութիւնը տանս մէջ վերահաստատուելով , ոչ մի այն վերջ տուաւ այն անհաճոյ դատերուն որոց գիմեր էր լծա կից չար խրատներու անտարով որոնք շատ սուղ նստան իրեն , այլ և հակառակորդներս ալ անըցուց , որոնք իմ ընտանեկան գործերուս մէջ խառնուելու բնու իրաւունք մը չունենալով , իրենց ինքնակոչ պաշտպանեալը լքանելէ ետեւ իրենց անկարող ութեան մէջ նուաղեցան : Ուստի այսօրուան օրս նաւական պարտականութիւն մը կը համարիմ ինձ ձանշել , որ Հայոց , այլ գին խաղաղասիրական և եղբայրսիրական վեհանձնութեան չը նորհիւն է որ ընտանեկան հանգստութիւնս գտայ , ինչպէս նաե իմ ու անվաղ մէջ ծագած գծուած իւրն ալ վերջացաւ , և կու դամ ներկայիս կրննէ իմ խորին շնորհակալեացս հաւատման , որով պատիւ կը համարիմ ինձի ըլլալ :

Ամենապատիւ Սրբազանութեան ձեռքով

Եւստի խառն ժողովն այս առաջին քրիստոնէական պար տաւորութիւնը կատարելէ ետեւ , գծուալ ամուսնիներն իրա րու հետ հաշտեցնելու ալ փափաքելով , քանի մը բարեկեր արգասիք խառն ժողովն այս գովելի բաղձնաւոր սօմանդակ եղան , և հետեւեալ դժուար ամուսնիներուն մէջ ծագած ան համաձայնութիւնը լուծուելով իրարու հետ հաշտուեցան :

Իւսկիւտար .

Ամենապատիւ Սրբազան Հայր և անձնուէր Ժողով

Տղթթո Տիամանուբուր .

Տղթթո Տիամանուբուր .

Տղթթո Տիամանուբուր .

Տղթթո Տիամանուբուր .

Տղթթո Տիամանուբուր .

Տղթթո Տիամանուբուր .

Տղթթո Տիամանուբուր .

Տղթթո Տիամանուբուր .

Տղթթո Տիամանուբուր .

Տղթթո Տիամանուբուր .

Տղթթո Տիամանուբուր .

Տղթթո Տիամանուբուր .

Տղթթո Տիամանուբուր .